

აპოლონ წულაძისა

მიძღვნა

ყუთი

თბილისი
2019

წინასიტყვაობა

გავკადნიერდები და ჩემი დიდი წინაპრის ამ ნაწარმოებს შესავალს გაუუკეთებ.

ახალი წელი საქართველოში წლის სხვადასხვა დროს აღინიშნებოდა. IV სუკუნეში 6 აგვისტოს, VII საუკუნიდან სექტემბერში, IX სუკუნის 20-იანი წლებიდან მარტში, ხოლო XIV საუკუნიდან იანვარში ზეიმობენ.

მართლმადიდებლური ეკლესია პირველ იანვარს (ენკენისთვე) წმინდა ბასილი დიდს იხსენიებს და ახალ წელს ხშირად „ბასილის დღეს“ უწოდებდნენ.

გურიაში - კალანდა (რომაული **კალანდრა**, სულხან-საბას ლექსიკონი) და „ღამდაგი“ ახალ წელს ნიშნავს. რომელსაც განსაკუთრებული მნიშვნელობით აღნიშნავენ. „ღამდაგის წინა ღამით ერთის ყვირილით, ლოცვით და თოფის ცემით მიეგებებიან და ახლაც როცა ომიანობაა და მტრის ჯარი კარზედ გვიდგას, არ დაივიწყეს გურულებმა ეს ჩვეულება, რის გამოც ახირებული მდგომარეობა წარმოსდგა. წარმოიდგინეთ ის დრო, როცა ბინდი ეცემა და დღე და ღამე ერთმანეთს შორდებიან, მასთან ძლიერი მოხშირებული წვიმა, როცა კაცს გარეთ გამოსვლაც კი ეძნელება, ამასთან დაურთევით ერთი ვაი კიჟინა და ვაის და უის ყვირილი და თან აჩქარებული თოფის ცემა ყოველ სოფელში და ყოველ ოჯახში ერთი და იმავე დროს და მაშინ მიხვდებით თუ რა ახირ-

ებული ფეთება დაემართება იმათ, ვინც ამ ხალხის ჩვეულება არ იცოდა...”. (გაზეთი „ივერია“ ოზურგეთი, 1877 წ. №29)

გურულს ყველა დღესასწაული უყვარს, მაგრამ კალანდას და აღდგომას არაფერი ურჩევნია. **აპოლონ წულაძეს** კალანდისთვის მზადება სრულად აქვს აღწერილი „**ეთნოგრაფიული გურია“-ში**, (გვ. 68-69).

შობა - ახალი წლის სიმბოლოდ აღთქმული მარად მწვანე ნაძვთან ერთად გურიასა და სამეგრელოში ჩამოყალიბდა ტრადიცია – ახალი წლის დეკორატიულ სამშენისად „ჩიჩილაკი“ დაედგათ.

პირველი ჩიჩილაკი გურიაში, სოფელ ბასილეთში დამზადდა, სადაც ახალ წელს დღესაც, ნაძვის ხის ნაცვლად, ყველა ოჯახი თხილის ღეროსგან დამზადებული ჩიჩილაკით ხვდება.

ჩიჩილაკი წმინდა “ბასილის ფაფუკი წვერები” ამით ხაზს უსვამენ სწრაფვას – წმინდა ბასილისებური სიკეთის, სიუხვისა და ღვთისმოსაობისაკენ. ჩიჩილაკი მზადდება ერთი მეტრი სიგრძის თხილის მომცრო ცეცხლზე გახურებული ჯოხისგან, ჯერ კანს გააცლიან, გაასუფთავენ შემდეგ მახვილი დანით იწყებენ წვრილი უწყვეტი ბურბუშელის აცლას ისე, რომ ბურბუშელას თითქმის ჯოხის მეორე ბოლომდე გაიტანენ, აკეცავენ და ძირს დაუშვებენ.

„წვერების“ თავმოყრის ადგილას ჩამოაცვამენ და მიამაგრებენ მწვანე ფოთლებით და კურკანტელას წითელი ნაყოფით მოწნულ რგოლს, ზემოდან ყველით შეზავებულ გულამოჭრილ სპეციალურ კვერცხს, „გოკელს“. ჩიჩილაკის წვერზე ჯვარის სახედ ჩასვამენ ჯოსს, რომელთა ბოლოებზე ამაგრებენ ბროწეულს ან ვაშლს და გამომცხვარ სფერულ კვერს „ყვინჩილას“. ჩიჩილაკს წყალკურთხევამდე ინახავენ, ნათლისღების წინა დღეს კი აუცილებლად წვავენ და ფერფლს წყალს ატანენ გასული წლის უსიამოვნებებთნ ერთად.

მთავარი „კალანდის“ შეხვედრის რიტუალია: მამლის ყივილზე მთელი ოჯახი ფეხზე დგებოდა და სრულდებოდა ლოცვა „დილის ცეცხლის გალოცვის“. ჩემმა ბაბუამ ეგნატე ქვეითაიამ (სოფ.მაკვანეთი) როდესაც ზაფხულის არდადეგებზე მე მას ჩაუტანე წიგნი „მომღერალი ყუთი“ წაიკითხა და შვილიშვილებს მოგვიყვა „გალოცვის“ ტრადიცია“ ბაბუის მონაყოლი ზუსტად ემთხვევა ოზურგეთის მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდის ჩანაწერს (საქმე №230)

ქვემოთ მოგვყავს „მომღერალი ყუთი“-ს პირველი გამოცემის ავთენტური და გურული კილო კავები

თენგიზ ცინცაძე

საყმაწვილო ბიბლიოთეკა "ნათელა" №1

წიგნის მალაზია "ურომა"-ს
გამოცემა.

მოგზაური ყუთი

ახოლან წულაძისა.

სტამბა აშ. "ურომა" ქ.ოზურგეთი.
1912 წ.

საყმაწვილო ბიბლიოთეკა "ნათელა" №1

გომგერალი ყუთი

ანდონ წულაძისა.

წიგნის მალაზია "ურომა"-ს გამოცემა.

სტამბა ახ. "ურომა" ქოზურგეთი.
1912 წ.

მომღერალი ქუთი

I

ნენა, ნენა, ჩემი ძუძუაი, მითხარი კიდევ რამდენი დღეა შობამდი?

- დღეს რა დღეია შვილო?

- დღეს ოთხშაბათია, ნენა!

- ოთხშაბათი, ხუთშაბათი, პარასკევი, შაბათი, ამ შაბათის სწორი შობაა, შვილო; ნეტაი მას შვილო ვისაც აფერი აკლია და მშვიდობით გუუთენდება, ჩვენ კი რას გვიხარია, რა გვაქვს სასიხარულო, ჩვენი მარჩენალი, ჩვენი პირში სულის ჩამდგმელი, უბედური მამაშენი ციმბირშია, შვილო, გადასახლებული, ყოვლის შემძლე ღმერთი არ გაახარებს ჩემს არ გამხარებელს, ღვთის მშობელი დედა არ გაუთენებს არც შობას და არც კალანდას, ვინც მე და ჩემს თავმონაწიერ ბაღნებს არც ერთი არ გაგვითენა.

- სუ ნენა, წყევლა დედაბრის საქმეა. არ გცხვენია, სულ იმას გვარიგებ, არ დაიწყევ-

ლოთ, გლახა არეკაციზა თქვათო და შენ ქე იწყევლები?

- მეც არ მინდა ჩემო სიცოცხლე, დევიწყევლო და ღმერთს შევცოდო, მარა გული, იგი ძაღლის არჩივი და ადრე მიწა დასაყრელი გული, არ მიჯერა. ღმერთო, შენი სახელის ჭირიმე, ნუ მიკალონებ და თუ ღირსი არ იყოს, ჩემი წყევლა ლოცვათ მიგვარე, ისე, ღმერთო ძრიელო, ამას გევედრები, შობის მაგიერ, შავი ყველიერი გაუთენე იმას, ვინც მე ჩემს ქმარს, ჩემი ბაღნების მარჩენალს, მომაშორა და ქალობაში გამომწყვიტა; სა ხარ ახლა, ჩემო ნიკო, ჩემო ცხოვრება, რაფერ სიცოცხლით მომიკლეს შენი თავი, უშენობით აქეთ მე ვარ გამწარებული-გაძაღლებული და იქეთ შენ, მე მაინც ჩემს ქვეყანაში ვარ, ჩემი დასაგსები თვალებით ჩემს მშიერ ტიტველ ბაღნებს, მაინც უმნზერ, სენ კი, ჩემო ცხოვრება, ჩვენი ქვეყნის მზესაც ვერ ხედავ! ვაი ჩემს დღეს, ვაი ჩემს მოსწრებას!

- არ გცხვენია, ნენა, მაგიზა, გაჩუმდი თვარა მეც ვიტირებ, იცოდე! გაჩუმდი, შენი ჭირიმე, პაწე ბაღნები არ შემოგვესწრას.

- კი, შვილო, კი, ნენა, გაჩუმდები; ცოდვაა ცოცხალი ადამიანი ვიტრო, იქნება ქე ქნას ღმერთმა სასწაული და გვიხვენოს ცოცხალი უბედური მამაშენი!

ასეთი ამბავი იყო ერთ ქრისტეშობის თვის წვიმიან ქარიან დღეს გურიის ერთ მომწვარე-

თის ქოხში. ეს ქოხი (ანუ ფაცხა) მეტისტეტად ღარიბულად იყო მოწყობილი, ყვალაფერზე ეტყობოდა, რომ დროებით სახელდახელოდ იყო გაკეთებული და ხიზანს უფრო შეეფერებოდა, ვიდრე მკვიდრ მოსახლეს. მისი ოთხი კედელი თხმელის წნელისაგან იყო დაწნული და რომ შიგ მყოფნი სიცივისაგან დაფარულნი ყოფილიყვნენ, სიძინდის ჩაღით შემოებუდნათ. ამ ქოხის მნახველი ადვილად მიხვდებოდა, რომ წინად სასიძინდე (ნალია) ყოფილა და მის პატრონს შემდეგ ქვეშ დროებით თავშესაფარი გაეკეთებინა.

ქოხის პატრონი ნიკო მიმხვდარაძე წინად არც ისე ღარიბი იყო, მაშ, რა მოუვიდა? რამ გააპარტახა ერთ ღროს საშუალო შეძლების ოჯახი? ზოგიერთი მის აყვია მეზობლებისათვის რომ გეკითხა, ასე გეტყოდნენ:

- ახია მაზე, რაც დაემართა! რეიზა არ იცოდა, ჭიაყელა რომ გველს ეზმანებოდა, რომ გაწყდებოდა; იგი რავა ვერ მიხთა იმხელა კაცმა, იგი ქვეყანას ვერ გადააბრუნებდა. რავაც ხელის თითები არ გასწორდება, ისე უნცროს-უფროსობა არ მვისპება – დაწვის და გადასახლების ღირსი კი არა, ვარესს ემართლებოდნენ, მარა კიდევ მისი სული ღოცოს, ვინცხამ სიცოცხლე აჩუქა.

ზოგს კიდევ ეცოდებოდა და გაციმბირებული ნიკო და მის სახელსაც პატივისცემით და თანაგრძნობით იგონებდნენ: ასე იტყოდნენ,

როცა საიმედო მეზობლები ერთად დარჩებოდნენ – ჩვენ რომ ყველაი მასავით შეგნებულნი და ნამუსიანი ვყოფილიყავით, ჩვენი საქმე წაღმა იქნებოდა, ჩვენი ნაშრომი ჩვენვე შეგვრჩებოდა, მაგ ფერი კაცის გულიზა ღმერთმა მომკლას

რასაკვირველია ასეთი თანაგრძნობით მომგონე ნიკოს ბევრად ნაკლები ჰყავდა, ვიდრე მაძაგებელი, მაგრამ, ასე იყო თუ ისე, უნიკოთ დაცემულ მის ოჯახს ნივთიერ-სულიერ თანაგრძნობას მაინც ეს მისი ნაამხანაგრები უწევდნენ, ზოგს მათგანს კიდევ ეშინოდა აშკარად მიხმარებოდა ყანაში ან სხვა რამ საოჯახო საქმის გაკეთებაში ნიკოს ცოლს მართას; ეშინოდათ ვაი თუ აყვია მეზობლებმა შაირი რამ მოგვდგან და ჩვენც ხათაბალაში გაგვხვიონო. ამისთვის ჩუმად აძლევდნენ შემწევობას ობლად დარჩენილ ნიკოს ოჯახს, ზოგი ფულით და ზოგი სურსათით. ყოფილა ისეთი შემთხვევა, რომ დილით მართას ეზოში დამე ჩუმად მოტანილი შეშა უნახავს, ან ქოხის წინ ტომრით სავსე სიმინდი. თუ ვისმა მადლიანმა მარჯვენამ გაიკითხა მართას უძწეო ოჯახს, ეს მართასთვის ახლაც საიდუმლოა. ყოველივე ეს ისედაც მხნე მართას სულიერად უფრო ამხნევებდა. სხვათა შორის, ანუგეშებდა ისიც, რომ მისი საყვარელი ამხანაგი ნიკო დასჯილი იყო არა ქურდობა-აგაკაცობისათვის.

მართამ მტკიცედ გადასწყვიტა დამწვარი ოჯახი არ გაეცივებინა და შვილებისათვისაც შეძლებისდაგვარად სწავლა მიეცა. დღე-ღამე მხნეობდა, წლებზე ფეხს იდგამდა ეს ოდესმე ქმრისაგან განებივრებული დედაკაცი. ახლა მამაკაცის საქმესაც არ თაკილობდა. უფროსი ქალ-ვაჟი სოფლის სკოლაში მიაბარა და, მისდა სასიხარულოდ, ორივე კარგად სწავლობდა. უფროსმა ვაჟმა კარლომ სკოლაში ორის თვის ყოფნის შემდეგ საყვარელ მამას საკუთარი ხელით დაწერილი მოკითხვის ბარათიც-კი გაუგზავნა და მით შორეულ ცივ ქვეყანაში მამას მშობლიური გული გაუთბო და ანუგეშა.

კარლო ძლიერ ბეჯითი და მუყაითი ბავში იყო, თუმცა ახლა ცხრა წლის მეტისა არ იყო, მაგრამ დედას ბევრ რამის გაკეთებაში შეველოდა; მართალია მამის მოშორება იმასაც ძლიერ აღონებდა, მაგრამ თავის დარდს დედას და თავის პატარა დასა და ძმებს არ უმხეღდა, ყოველთვის მხიარული სახით ეჩვენებოდა და ცრემლს უმაღავდა. სულ იმის ცდაში იყო, თვით მოეკლო ყველაფერი, ოღონდ კი პატარებს არაფერი მოჰკლებოდა. ყაირათობასაც ეწეოდა, მოვიდოდა თუ არა სკოლიდან, ფეხთ გაიხდიდა, ტანთ გამოიცვლიდა და, სადილის ჭამის შემდეგ, რაიმე საოჯახო საქმეს მოჰკიდებდა ხელს; როცა საქმე დაღალავდა, ახლა გაკვეთილებს ჩაუჯდებოდა საღამოს ძროხას მოსძებნიდა და წვრილ-ფეხს დაუბუღებდა.

- პატარაა მარა სწორედ ცეცხლია! ნახავ, თუ მაგან არ წამოაყენოს წაქცეული ოჯახი! - იტყოდნენ კარლოს შემყურე მეზობლები.

ზემო აღნიშნულ დღესაც კარლო სკოლიდან ახალი დაბრუნებული იყო, იჯდა ჯორკოზე თხმელის შეშის ცეცხლის პირას და სველ ტანისამოს იშრობდა, თან დედას ესაუბრებოდა:

- ნენა, მე რომ გევიზრდები, ვეცდები ბაბაის (მამის) ფერი კაცი დავრჩე მეც მინდა მასავით პატიოსანი კაცი გამევიდე, ქვეყანას რაცხა წავადგე.

- სუ შვილო, რა დროს შენი მაგის ფიქრია! შენ, ჩემო ჯუჯუა სწავლა მირე და რამე საქმეში ჩადექი, ამასობაში შენი დაი წამოიზრდება, იგი უნდა გაათხოო, პაწეი ძმანები უნდა გამოზარდო. შენ სამიიცილი, გენაცვალე, სხვა საქმიზა, შენ მამის მაგივრობა უნდა უქნა მის დატოვებულს.

- კი მარა, ნენა, ბაბაიც იმას არ მწერს; კარლო, აბა შენ იცი, ჩვენ დატიებულ საქმეს თქვენ უნდა ეპატრონოთო.

- ხო შვილო იგი ოჯახი მისი დატიებულ-ია, ამიზა იწერება, ოჯახს მუუარე, თვარა რაცხა აბდღურ საქმეს, რომელიც შენ არ მოგესწრება, თავი შესწირო, ამას კი არ გწერს

- რაფერი ხარ, ნენა, აა? არ გრცხვენია მაგიზა? აბა, შენი აზრით, ბაბაი აბდალაი ყოფილა. ვერ მოგართვი, ჩემი ბაბაი ძალიანი ჭკუი-

ნი იყო. შეგნებულ უძიხოდნენ, მარა შენ ფიქრობ, კარლო ბაღანაია და აფერი ესმისო.

- სუ ჩემი ნენაია, ცეხლი მეკიდება გულზე, შობა მომავალია და მე ჯერ ბაღნებიზა ერთი არშინი ჩითიც არ მაქ ნაყიდი, ან ღვექელი რეთით გამოუცხოთ და ან კაღანდა რეთით გევითუნოთ. აცოცხლა ღმერთმა ყველა ჩემი შემწე, მარა ყოლთვინ ხომ ვერ შემეწევიან, ყოლიკაცს თავის მჯავრი აქ სხვაი დროი რომ იყოს, კიდევ კი, მარა ახლა სოფელი მთლად გამოხივბაკებულია! რა ვქნა, რა წყალში ჩავარდე, რომ აფერი ვიცი!..

მოსიყვარულე დადა-შვილი დიდ ხანს საუბრობდნენ ამ საგანზე. ორივე ცდილობდა გამოენახათ რამე წყარო, რითაც შეიძლებოდა მომავლის დახვედრა, მაგრამ ამაოდ. ვერაფერი მადანი ვერ აღმოაჩინეს მოსაღამურდა კიდევ. მეზობლისას მყოფი პატარებიც მოვიდნენ და დაღონებული ცეცხლს მიეფიცხნენ.

- ნენა ჩვენ იასოსას ვიყავით. იასო და მისი ცოლი ორივე ქაღაქში იყო და ერთი დიდი ხურჯინი გატენილი მეიტანეს ფართლით. ყველა ბაღნებს ახლებს უკერავენ, - ამოოხვრით სთქვა პატარა, შვიდი წლის ქალმა კეკემ.

- ნენა, მეც მინდა ახალი ჭრელი ბლუზაი და წუღა, - ჩაერია ლაპარაკში კეკეზე უმცროსი ვაჟი ნოე.

- მეც მინდა ბიწო წითელი პაპუცი*) და პელანგი, - ზღუქუნით სთქვა პატარა სევრომ.

- ვაი შვილებო, დედა თქვენის ხორცი დაჭამა ძაღლებმა! - თავისთვის ჩაილაპარაკა მართამ.

- დედა-შვილი მწვავე ფიქრმა შეიპყრო ორივე იმის ფიქრში იყვნენ, თუ როგორ დაემოსათ ნახევრად შიშველი ბავშვები

- ნენა, ნენა, ნუ გეშინია ყველაფერი ბევრი გვექნება, შობასაც კარგათ გვევითენებთ და კალანდას კიდევ უკეთესად იმფერი რაცხა გამახსენდა, რომ უთუოთ ბევრ ფარას ვიშოვნი. ერთ თუმანს მაინც კი ვიშოვნი, - სიხარულით და აღტაცებით წამოიძახა კარლომ.

- კაი ჩემი ნენაი, თითის სიგრძე ყაზილარმა სა უნდა იშოვნო ერთი თუმანი?

- კი ვიშონი, ნენა კი, მარა შენ ერთი საქმე უნდა ქნა. მე ფულს ბრავაწობამდე (შობის წინა დღე) ვერ ვიშოვნი. მერე ხომ ვერ მოასწრებ ტანსაცმლის შეკერვას, მანამდი, ჩემი ნენაი, ჩემი ძუძუაი, დაფაცურდი და შობა დილამდი ვინცხაიდან ერთი თუმანი ისესხე, შობა დილას უსიკვდილოთ მივცემდი - ა, ნენა, ჩემი ნენაი, ნუ გამაწბილებს! აქ კარლო მოეხვია დედას და მხურვალედ ჩაჰკოცნა.

- ყბას რეიზა იქცევ ნენავ, შობა დილას ვინ მოგცემს?

*)წითელი ჩუსტი

- ნენა, მე ალილოზე წავალ! - მტკიცედ წარმოსთქვა კარლომ.

-უი, შვილო დასტურ ქე მეგონა რაცხა! ალილოზე ერთ თუძანს რაფერ იშოვნი, დიდი გიშოვნია შენდა წილად მანათი ან ექესი აბაზი, თუძანს შენ, ყაზილარი კი არა, დიდს გუუჭქირდება ამ ქესატობის დროს.

- რეიზა არ მიჯერხარ, ოჯო, რომ არ ვიცო? ახლა შენ ფიქრავ, მე წავალ და ჩემხელა ბაღნებს წავიყვან გონია თუ? ჩიჩი ნენავ, ვერ მიხთი! მე ალილოზე წვეიტან ყველაზე უკეთეს მომღერლებს: ივლიანე კეჭაყმაძეს, დათიკო ბაბილოძეს და ვარლამ სიმონიშვილს.

- ვაი, შვილო რაფერ ტყულათაი ყაშმიერობ! აგენი თუ წავა ალილოზე, ფარას შენ რეიზა მოგცემენ, მათმა თავმა ქვაი არტყა თუ?

- ნენა ჩემი ძუძუაი, ნიკო ნუ მოგიკვდება, შენ ახლა იმას ნუ კითხულობ, რაფერ იქნება იგი საქმე. ბაბაი ნუ მოგიკვდება, ამას მე კი გავახერხებ, ოღონდ შენ შობამდე საცხა ფარა გააჩინე სასესხებლათ. საშობაო, ჩემი კუბო ნახე, თუ შობა დილას არ გიშოვნო ვალის გასასტუმრებელი.

- შენს მტერის და ავისმდომელის კუბო ვნახე, შვილო, შენ ჯვარი გწერია, საღავაოს, რეიზა ჩივი. კი, ნენა, კი შვილო, რაც უნდა დამემართოს, სუნთლა პირში სული რომ ამევირთვა, საშობაკაღანდოთ ასე ხომ არ დაგტი-

ებო? შენ იშოვნი თუ არ იშოვნი, მე მაინც კი გავახერხებ რაცხას.

II

შობის წინა დღეა, ან როგორც გურიაში ეძახიან ბრავაწობაა, ყველა ფუსფუსებს, ყველა სადღესასწაულოდ ემზადება. მთელი უბანი ხმაურობს, დიდრონები საქმიანობენ, პატარები ყველაფერს დაუზარებლად სიამოვნებით ასრულებენ, ყიჟინობენ, მღერიან:

“ხვალ შობაა, ხვალ შობაა –
“ჩვენი მტერის დარჩობაა!”

სოფელი მომწვარეთი სამაზრო ქალაქს ზედვე აკრავს, ამ სოფელშიც დიდ მზადებაში არიან: კაცები შეშას ჩეხავენ ქალები ზოგი პურის ცომს ზელს, ზოგი კეცს ახურებს. აცხობენ სახვალიოდ სხვა და სხვა ზომის ღვეძლებს, რომელსაც გულში უთავსებენ სამი დღის გამხმარ მაგრად მოხარშულ კვერცხებს და ჭყინტ ყველს; ზოგი ღვეძელი სასტუმროა (სტოლის დასამშვენებლად), ზოგი საოჯახო საჭმელი, ზოგი მეალილუეს საჩუქარი, ამაზე პატარები კი მუცლის სალოცავად არის დანიშნული. ეს პატარა ღვეძლები თითო ეკუთვნის ოჯახის თითოეულ წევრს, რომელიც ვაღდებულება საკუთრად შესჭამოს.

ჩვენი ნაცნობი მართაც ემზადება, შეძლების და გვარად სადღესასწაულოდ; მართამ, როგორც იყო, იშოვნა ერთი თუმანი და უყიდა

ყველა ბავშვს ახალი ტანისამოსი და ფეხთ-საცმელი, იყიდა აგრეთვე ორი ოყო პურის ფქვილი; ყველი, კვერციხი და საშობაოდ გასუქებული ქათმები სახლში მოეხერხებოდა. დააცხო ღვეძლები: ერთი დიდი ღვეძელი და ერთი პატარა მუცლის სალოცავი მის საყვარელ ნიკოს სახელზეც გამოაცხო, რასაკვირველია, ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ მისი ხუთი წლით გადასახლებული ნიკო საშობაოდ შინ ვერ მოვიდოდა, მაგრამ ამით თავს ინუგეშებდა და თან ჩვეულებას ასრულებდა. მართას შვილები გარს ეხვია და ყველა ცდილობდა მიშველებოდა, რითაც შეეძლო. პატარა სევრაც არ ცვლქობდა, ხელში ეჭირა თავისი ახალი წითელი “პაპუცები” და გულში იხუტებდა.

კარლო დილით ადრე რომ წამოხტა, მერმე სულ საქმეში იყო გართული, მაგრამ ცალი თვალი სულ მზისკენ ეჭირა და, როცა მზე გადაიხარა, მაშინ უთხრა დედას:

- ნენა, აბა, შენი ჭირიმე, მე აწი გამიშვი ქალაქში, ხელათ ჩევირბენ და ისევლე ქე ამევირბენ.

- წადი, შვილო, მარა, ჩემი ნენაი, ნუ დეიგვიანებ, თვარა მჯავრით მოგკტები, აა, აგი სამი კაპეიკი წვილე და ორი კაპეიკის წმინდა სანთელი იყიდე, კაპეიკის საკმელი.

კარლომ ხელად ტანთ ჩაიცვა ახალი ფანელის ხალათი, ფეხთ – ახალი წულა და თავზე ყაბალახი კოხტად გადიკრა და ოდელიას სიმ-

დერით ქალაქისკენ მოჰკურცხლა. გზაზე გაუარა თავის განუყრელ ამხანაგს ნესტორს და ორივემ მხიარულის სიმდერით ქალაქში ჩაირბინეს – იყიდეს, რაც სასყიდი ქონდათ და მერე მივიდნენ ქალაქის თავთან, კეთილ მოხუცთან. რომელთანაც კარლოს წინადვე ჰქონდა საქმე გარიგებული, როცა იქედან გამოვიდნენ, ერთ ხელში ეჭირა ჩითში შეხვეული პატარა ყუთი, მეორეს ქაღალდის კოლოფში ჩადებული რაღაც ძაბრის მზგავსი; ორივეს სახეზე მხიარულება და აღტაცება ეტყობოდათ, თავიანთ ბარგს დიდის სიფრთხილით და მოწიწებით ეპყრობოდნენ.

- ამხანაგო ნესტორ, შენ თვარ გეწყინება, უწინ ნენას მიულოცოთ ქრისტეს შობა, ხომ იცი რაფერ დამჯავრებულა, მერე შენსას მივიდეთ, შემდეგ სოფელი ჩამევიართ, ბოლოს კი ქალაქში ჩავიდეთ, ხომ იცი, იქინეი დიდკაცობაა და უფრო გვიან იძინებენ.

- სწორედ მეც მასე ვფიქრობდი ამხანიკო!

სოფელში უკვე სანთელი ანთებული იყო, როცა ჩვენი პატარები ესტუმრნენ მართას. ქონის კარები მოხურული იყო, კარლომ ყუთი გახსნა, ძაბრი ამოიღო, მიაბა ყუთზე, თავის ადგილას ნემსი მიამაგრა, შემდეგ გასაღებით რამდენჯერმე გადაატრიალა და მომდერალი ყუთიც მზად იყო. – კარლომ ყუთს პატარა ფეხი გამოუწია, თვალთმაქც ყუთზე მრგვალი ფირფიტა შეინძრა და ხმამაღლა შემოსძახა;

-ივლიანე კეჭაყმაძე, ერთი ქრისტესშობის ალილო ბრძანე! ივლიანეს თხოვნის განმეორება არ დასჭირვებია და თავისებურ რიხიანი, სასიამოვნო ხმით მკვირცხლად შემოსდახა: - “აი ალილო ვართო! მოგილოცავთ ქრისტეს შობას, ღმერთმა მრავალს დაგასწროთ”. დამწყებ ივლიანეს დათიკო ბაბილოძემ მოძახილი უთხრა, ორივეს ვარლამ სიმონიშვილმა თავისი ძალუმი ბანი ჩაუგუგუნა და ამ რიგად მშვენიერი მაღალი, კეთილხმოვანი ალილო მართას ქოხის წინ გაისმა. ალილოს ხმაზე ბავშვებმა ყურები ცქვიტეს, მართას მართლა მოსარიდებელი უცხო მომლოცველები ეგონა, ტანისამოსი გაისწორა, სტუმრების მისაღებად მოემზადა, კარი გამოაღო და ზრდილობიანად დაიძახა:

- რადგანაც სიკეთე ქენით და კი მიკადრეთ. შინ მობრძანდით!

წამოიდგინეთ მისი გაოცება, როცა დიდრონ მეალილუეს მაგივრად, დაინახა მისი კარლო და თავის ამხანაგით. მომღერლები კი არსად სჩანდნენ. ბავშვებიც გარეთ გამოცვიფდნენ. მართამ მომღერლებს დაუწყო თვალით ძებნა.

- ივლიანე კეჭაყმაძეს ხომ არ ეძებ, ნენა, თავის აფხანიკებით. იგინი აგერ მყავს ამ ყუთში დამწყვდეული; ხვალ დილაძდე ასე მეყოლება, მერე ქე გუუშობ შინ, მხიარულად უთ-

ხრა კარლომ. მართამ ყუთს დააკვირდა, პირ-
ჯვარი გადაიწერა.

- დაგელოცა ღმერთო, სამართალი! იგი
სწავლულები რას არ მეიგონებენ, ვინ გათხო-
ვა, შვილო, აგი მარშინა, ვინ შევიდა ციცილი-
თაი სამოთხეში? ახლა კი მწამს, რომ კი იშოვ-
ნით ფარას, იმფერი უცხო საკრავი გაქვენ.

- ახეა, ნენა, ქვეყანაზე კეთილი კაცი არ
მეისპობა, აგი მე ვიცოდი, ქალაქის თავს ქონ-
და. ბევრი გზობა მიყურებია ჭისკრიდან, ბალ-
კონზე რომ უკრავდა. ერთი გზობა დამინახა
და მიჩვენა. ახლა ვსთხუე და ქე მათხუა. მო-
დით და მეც მომილოცეთო გვითხრა.

- აცოცხლა ღმერთმა, ღვთის მშობელმა
დედამ სიკეთე მისცა!

კარლომ კიდევ მომართა ყუთი და კიდევ
ამღერა ალილო. აღტაცებული და განცვიფრე-
ბული მართა პირჯვარს იწერდა, ბავშვები თვა-
ლები გაცეცებულები ძაბრში იცქირებოდნენ,
ეგონათ ყუთში კაცებია და დავინახოთო.

- აბა, ნენა, სირცხვილი არ სჭამო, სიფთა
შენ უნდა მოგვცე – გვეჩქარება. აქედან ნესტო-
რისას მივალთ, იქიდან ფარანს და მგალობლე-
ბის დასაბძანებელ სკამს წამევიდებით. მართამ
მისცა ნედტორს, რომელიც მებარგე – ხაზინა-
დარად იყო, ორი შაური და ერთი ღვეძელი.

- აბა, ნენა შენ არ შეგეშინოს, ჩვენ დი-
ლაძდე ვერ მუალთ, რასაც მოასწრებთ სუ უნ-
და დევიაროთ.

- კი, ნენა, კი შვილო, გენაცვალოს დედა-
შენი, აწი რაღა უჭირს, ჩემო ნიკო, შენგან სი-
ცოცხლით დაობლებულ ბაღნებს, ამისთანა
ძმაი მოესწრო.

III

კარლომ და ნესტორმა მთელი ღამე იარეს. გზაზე აედევნენ სოფლის ბავშვები, რომლებიც ბარგის ზიდვაში დიდის სიამოვნებით ეშველებოდნენ ჩვენს პატარებს, საცა მივიდნენ, ყველას ძლიერ ესიამოვნა მათი სტუმრობა. ზოგს მომღერალი ყუთი ჯერ არ ენახა და ძლიერ უკვირდა საჩუქარსაც უხვად იძლეოდნენ.

- ასეა, ძმავე, ეკლის მონაჭერზე ეკალი ამუა, ნახავ თუ მაგ თითის სიგრძე ბაღანამ მამაზე შორს არ წევიდეს – შურით ამბობდნენ ზოგიერთი მეზობლები.

როცა სოფელი ჩამოიარეს, ჩვენი ცელქები ქალაქს ესტუმრენ; პირველად მიულოცეს კეთილ, მოხუც ქალაქის თავს. ქალაქის თავმა სიამოვნებით მიიღო, დარიგება მისცა, ხმელი ხილით ჯიბეები გამოუტენა და თან სამი მანეთიც აჩუქა. ნიკოს პირადათ იცნობდა და პატივს სცემდა, როგორც მოწინავე პატიოსან გლეხს. გარდა ალილოს ფირფიტებისა, სამი სხვა ფირფიტა კიდევ ათხოვა, ასე რომ ახლა ჩვენი ჯადოსანი ყუთი, ალილოს გარდა, მღეროდა “მასპინძელსა მხიარულსა ყავს სტუმრები საყვარლები”, “მელქისას ხელხვავს” და მკვირცხლ, სიცოცხლით სავსე “ხასან ბეგურას”.

მზე უკვე ამოსული იყო, როცა დაღლილ-დაქანცული, უძილობით დათენთილი კარლო

და ნესტორი სახლში მოვიდნენ. მართა მხიარულად დახვდა, პირი დააბანინა, კარლოს მუცელზე სამჯერ მუცლის სალოცავი ღვექელი შემოავლო და სამჯერ ასე უთხრა - “შენი მუცლის ტკივილი აღმა ქარს, დაღმა წყალსო”, მერმე ორივეს აჭამა ცხელი ღომი და შამფურზე შემწვარი ქათამი. ნესტორმა გრძელი ქისა (რომელიც პატარა პარკს უფრო ჰგავდა ვიდრე ქისას) მართას გადასცა. მართამ კალთაზე გადმოყარა ფულები და როცა ერთად ამდენი თეთრი და შავი ფული ნახა, ცრემლები ვერ შეიმაგრა, მივარდა კარლოს და ნესტორს, გულში ჩაიკრა და ორივე გატაცებით მხურვალედ გადააკოცნა.

სანამდე ბავშვები საჭმელს შეექცეოდნენ, მართამ თითო აბაზობით გადათვალა ფული, მერე ხუთ-ხუთი ერთად დააწყო, მთელი ღამის ნაშოვარი აღმოჩნდა სამი თუმანი, ორი მანეთი, სამი აბაზი და ორი შაური, მთელი ეს თანხა სამად გაანაწილეს. ერთი წილი მომდერად ყუთს შეახვედრეს, ერთი მეზარგე-მოლარე ნედტორს და ერთიც - პატარა ორგანიზატორ კარლოს, ესევე გაინაწილეს ღვექლები და ხილი. ნესტორმა ყველას მადლობა გადაუხადა და სახლისკენ სიმღერით მოჰკურცხლა. კარლო კი დაწვა და მიიძინა.

როცა მხიარულმა მართამ და მეტად მხიარულმა მისმა შვილებმა სადილი სჭამეს, მათ ესტუმრა ნესტორის მამა, ნიკოს ამხანაგი იოს-

ებ თავის ნესტორით, კაცი კეთილი და შეგნებუდი. კარლო გადაკოცნა და დიდათ შეაქო, ყოჩაღობისათვის, მერე მართას მიუბრუნდა და უთხრა:

- ჩემო რძალო, მე შენთან უკაცრავად ვარ, როგორც წესი და რიგი იყო, ის ევერ მოგხედე, ვეფერი პატივი გეცი, მარა, იმედია, მოვესწრებით. ახლა ნუ იწყენ და მე და ჩემმა ნესტორმა ასე გადვწყვიტეთ, შენი შვილის წყალობით რომ წუხელის ამდენი ფული ერგო ნედტორს, იქიდანა ეს ერთი თუმანი ნიკოს გაუგზავნოთ ამ საკალანდოთ, ვიცი, ეამება, არა ნესტორ?

- კი, ბაბა, კი, ნამეტარი კაი იქნება.

- დიდი მადლობელი ვარ, ჩემო იოსებ, ღმერთმა შენი თავი ნუ მომიშალოს. ყველა რომ შენისთანა ამხანაგი ყოლოდა ნიკოს, ან მე ან მას რა უჭირდა.

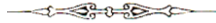
სადამო ჟამს უბრალო კრუჟკის ლამპის მკრთალ სინათლეზე კარლო წერილს სწერდა. აი შიგ რა ეწერა:

“ჩემო ძვირფასიო საყვარელო მამა!

“პირველად მოგიკითხავ და უთვალავ უანგარიშოს გააკოცებ, ჩვენ ყველანი ძლიერ კარგათ ვართ, მარა შენი უნახაობა ძლიერ გვაწუხებს. ახლა, ჩემო კარგო მამა, ამ საკალანდოთ გიგზავნით თუთხმეტ მანათს. ამითგან თუმანს შენი ამხანაგის იოსების შვილი ნესტორი გიგზავნის და ხუთ მანათს მე. ჩვენ ალილოზე ვიყავით და იქინეი ვიშოვნეთ სამი თუმანი, ორი

მანეთი, სამი აბაზი და ორი შაური. გვიახლა ივლიანე კეჭაყმაძე, დათიკო ბაბილოძე და ვარლამ სიმონიშვილი. ისინი მთელი დამე მომდერალ ყუთში გვყავდა, იგი ყუთი ჩვენმა კეთილმა ქალაქის თავმა გვათხუა ტყულათაი, ნაშუარი სამათ გავყავი, ორი წილი მე მერგო, ერთი ნესტორს, ჩვენ ახლა აფერი არ გვაკლია საკალანდოთ. ერთ ნაზარდსაც*) ვიყიდით. ნენაი კარგად არის და მანაც და ყველა ბაღნებმა მოგიკითხა და ათასობით გაკოცეს, მოგილოცავთ ქრისტეს შობას და მომავალ ახალ წელიწადს.

შენი მოსიყვარულე შვილი კარლო.”

*)ნაზარდი - ბურვაკი

აპოლონ იოანეს ძე წულაძე (1884-1942) დაიბადა ოზურგეთის მაზრაში, სოფელ ჭანჭათში, მღვდლის იოანე წულაძის ოჯახში. გვარ წულაძის წარმოშობის შესახებ თავად წერდა:

„ჩემი ძველები გურიაში ღორჯომიდან(სოფელი აჭარაში) გადმოსულან. ნამდვილად არ ვიცი ჩემი გვარი წუნაძე იყო თუ ტუნაძე, მაგრამ რადგან დღევანდელ დღეს ვწუნობ, მირჩევნია ვიყო წუნაძე და არა წულაძე.“

აპოლონ წულაძე იყო ავტორი პირველი კაპიტალური ნაშრომის მეფუტკრეობის შესახებ რომელმაც 1915 წელს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის საერთო კავკასიურ გამოფენაზე ოქროს მედალი დაიმსახურა.

1927 წელს ივანე ჯავახიშვილის კონსულტაციებით მან წერილების სახით გამოსცა ნაშრომი „ეთნოგრაფიული გურია“, რომელიც მისი სიკვდილის შემდეგ, 1971 (პირველი გამოცემა) და 2009 (მეორე გამოცემა) წელს წიგნადაც გამოიცა.

ISBN 978-9941-8-1466-2

© ჰმი-ს გამომცემლობა, 2019 წელი